Испитни каталог за државну матуру
у школској години 2011/2012.

СОЦИОЛОГИЈА

SOCIOLOGIJA 2012 srp.indd 1 15.3.2012 13:41:37

Стручна радна група за израду испитног каталога из Социологије:

prof. dr. sc. Inga Tomić Koludrović, voditeljica, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zadru
prof. dr. sc. Ognjen Čaldarović, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
prof. dr. sc. Benjamin Čulig, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mr. sc. Zdravko Križić, prof., Gimnazija A. G. Matoša, Đakovo
Jana Šarinić, prof., Gornjogradska gimnazija, Zagreb.

SOCIOLOGIJA 2012 srp.indd 2 15.3.2012 13:41:37

Садржај

Увод 5
1. Подручја испитивања 5
2. Образовни исходи 5
2.1. Социологија као научни поглед на друштво 6
2.2. Друштво и друштвена структура 6
2.3. Култура, социјализација и идентитет 7
2.4. Друштвене институције 7
2.5. Глобализација и њене друштвене последице 8
3. Структура испита 9
4.1. Трајање испита 10
4.2. Изглед испита и начин решавања 10
4.3. Прибор 10
5. Опис бодовања 11
6. Примери задатака с детаљним објашњењем 12
6.1. Пример задатка вишеструког избора 12
6.2. Пример задатка кратког одговора 12
6.3. Пример задатка продуженог одговора 12
7. Припрема за испит 13

Увод

Социологија је на државној матури изборни предмет. Испитни каталог за државну матуру из Социологије темељни је документ испита којим се јасно описује шта ће се и како испитивати на државној матури из овог предмета у школској години 2011/2012. Испитни каталог садржи све потребне информације и детаљна објашњења о облику и садржају испита. Њим се јасно одређује шта се од приступника очекује на испиту.
Испитни каталог усклађен је са одобреним Наставним планом и програмом[1] за Социологију у гимназијама.

Испитни каталог садржи ова поглавља:

1. Подручја испитивања
2. Образовни исходи
3. Структура испита
4. Технички опис испита
5. Опис бодовања
6. Примери задатака с детаљним објашњењем
7. Припрема за испит.

У првом и другом поглављу читалац може наћи одговор на питање *шта се испитује*. У првом су поглављу наведена подручја испитивања, односно кључна знања и вештине из овог предмета које се испитују овим испитом. У другом је поглављу, кроз конкретне описе онога што приступник треба да зна, разуме и може да учини, објашњен начин на који ће се наведена знања и вештине проверавати.

Треће, четврто и пето поглавље одговарају на питање *како се испитује*, а у њима је објашњена структура и облик испита, врсте задатака те начин провођења и вредновања појединих задатака и испитних целина.

У шестом су поглављу примери задатака с детаљним објашњењем.
Седмо поглавље одговара на питање *како се припремити за испит*.

1. Подручја испитивања

Испитом из Социологије проверава се достигнути ниво знања и разумевања те способност закључивања, расуђивања и интеграције знања у овим подручјима:

1. Социологија као научни поглед на друштво
2. Друштво и друштвена структура
3. Култура, социјализација и идентитет
4. Друштвене институције
5. Глобализација и њене друштвене последице.

2. Образовни исходи

У овом су поглављу за свако подручје испитивања одређени образовни исходи, односно конкретни описи онога што приступник мора да зна, разуме и може да учини како би постигао успех на испиту. Ради боље прегледности приказани су у таблицама те је јасно назначено у којој ће се испитној целини поједини исходи проверавати.

[1] Гласник Министарства просвјете и шпорта, број 1, Школске новине, Загреб, 1994.

2.1. Социологија као научни поглед на друштво

Шта је социологија?
• објаснити социолошки поглед на друштво
• упоредити социологију с другим друштвеним наукама
• разликовати микросоциологију и макросоциологију
• дефинисати друштвену структуру и друштвено деловање
• именовати и објаснити саставне делове друштвене структуре
Постанак и развој социологије
• описати друштвене и историјске околности постанка социологије
• препознати и објаснити темељне концепте социолошких класика
• упоредити темељне теоријске перспективе и њихове кључне концепте
• именовати кључне ауторе појединих теоријских перспектива
• навести и објаснити темељне теорије и концепте савремених социолога (Гиденс, Бек, Кастелс)
Врсте и методе истраживања
• набројати и објаснити врсте и методе социолошких истраживања
• упоредити квантитативни и квалитативни приступ истраживању

2.2. Друштво и друштвена структура

Темељни делови друштвене структуре
• описати и објаснити друштвене групе
• објаснити појмове друштвене улоге и друштвеног положаја
• објаснити појам, врсте и улоге друштвених институција
• описати и објаснити друштвене организације
• навести обележја Веберова идеалног типа бирократије
Типови друштава и процеси друштвене промене
• навести основне карактеристике традиционалних и модерних друштава
• објаснити појмове индустријског, постиндустријског и информацијског друштва
• објаснити појам нових социјалних покрета
• објаснити појам колективног понашања и темељне карактеристике гомиле
Друштвена стратификација и покретљивост
• објаснити појмове друштвене диференцијације и друштвене стратификације
• навести основне типове стратификацијских система
• упоредити главне елементе социолошких теорија стратификације
• навести и објаснити главне облике друштвене покретљивости
• повезати концепт друштвене неједнакости с друштвеним положајем
Социјална контрола и девијантност
• објаснити појмове социјалне контроле, девијантности и санкција
• навести и објаснити социолошка тумачења девијантности

2.3. Култура, социјализација и идентитет

Култура
• објаснити појам културе
• навести и објаснити основне саставнице културе (симболи, језик, норме, вредности и ритуали)
• објаснити појмове: етничке групе, нације и мањине, етноцентризам, културни релативизам и мултикултурализам, субкултуре
• навести и објаснити процесе културне промене (иновација, акултурација, дифузија и губљење културних форми)
• навести и описати врсте културе: висока, народна, популарна, масовна, потрошачка
Социјализација
• објаснити појам социјализације
• навести типове социјализације
• навести факторе социјализације
Идентитет
• навести и објаснити врсте идентитета (примарни и секундарни, лични и друштвени)
• објаснити изворе идентитета: род, етницитет, религија, занимање
• описати вишеструкост и промене идентитета у савременом друштву

2.4. Друштвене институције

Породица, брак и сродство
• објаснити појам породице и навести врсте породице (нуклеарна и проширена)
• описати основне разлике између традиционалне и модерне породице
• објаснити појам брака и његову промену у савременом друштву
• описати алтернативне облике брака и породице својствене савременом друштву
Образовање и школство
• објаснити појам образовања
• навести и објаснити социолошке перспективе, теорије и концепте о образовању те их међусобно упоредити
• објаснити утицај друштвене неједнакости на образовање
Економија и рад
• описати процес индустријализације, постанак и развој капитализма
• објаснити и упоредити појмове фордизма и постфордизма
• објаснити и упоредити појмове индустријског и постиндустријског друштва
• објаснити концепте умреженог друштва и информацијског капитализма (Кастелс)
• описати корпорацијски капитализам у савременом друштву

Политика, власт и идеологија
• објаснити појмове моћи и власти према Веберу
• навести и упоредити најважније идеологије двадесетог века
• навести и објаснити типове политичких поредака у модерном друштву
• објаснити појам државе и суверенитета
• описати и објаснити појам цивилног друштва
• објаснити појам социјалних покрета
Религија
• објаснити појам светог и профаног (световног) према Диркему
• упоредити Марксово, Диркемово и Веберово схватање религије
• објаснити концепт секуларизације
• описати промене религиозности у савременом друштву
• објаснити појмове цивилне религије, приватизације религије и религијског фундаментализма
• навести појавне облике религије у савременом друштву (цркве, секте, култови)

2.5. Глобализација и њене друштвене последице

Урбанизација и популација
• описати процес развоја градова
• описати промене и темељне карактеристике савремених градова
• навести и објаснити темељне демографске појмове
Екологија
• навести основна обележја еколошке кризе
• објаснити појам одрживог развоја
• навести ауторе и кључне одлике концепта „друштва ризика” (Бек, Гиденс)
Глобализација
• описати основне културне, економске и политичке димензије глобализације
• описати утицај нових комуникацијских технологија на друштвени развој и свакодневни живот

3. Структура испита

Испит је временски јединствена целина, а подељен је према врстама задатака.

У испиту је укупно 60 задатака.

Делови појединих подручја испитивања у испиту приказани су у таблици 1.

Таблица 1. Делови подручја испитивања

ПОДРУЧЈЕ ИСПИТИВАЊА	БРОЈ ЗАДАТАКА	БРОЈ БОДОВА	ПРОЦЕНАТ БОДОВА (%)
1. Социологија као научни поглед на друштво	12	20	20
2. Друштво и друштвена структура	14	23	23
3. Култура, социјализација и идентитет	12	20	20
4. Друштвене институције	18	30	30
5. Глобализација и њене друштвене последице	4	7	7
Укупно	**60**	**100**	**100**

Структура испита према врстама задатака приказана је у таблици 2.

Таблица 2. Структура испита према врстама задатака

Задаци вишеструког избора	Задаци кратког одговора	Задаци продуженог одговора	Укупно
30	20	10	60

4. Технички опис испита

4.1. Трајање испита

Испит из Социологије је писани и траје укупно **90 минута** без прекида. Временик провођења биће објављен у *Водичу кроз државну матуру* те на мрежним страницама *Националног центра за вањско вредновање образовања* (www.ncvvo.hr).

4.2. Изглед испита и начин решавања

Приступници добивају сигурносну коверту у којој је *испитна књижица*, *лист за концепт* и *лист за одговоре*.

Од приступника се очекује да пажљиво прочитају упутства које ће следити током решавања испита. Додатно, уз сваку врсту задатака приложено је упутство за решавање. Читање ових упутстава је битно јер је у њима назначен и начин обележавања тачних одговора.

Задатке затвореног типа (вишеструког избора) приступници решавају обележавањем слова тачног одговора међу понуђенима. Слова тачног одговора обележавају се знаком X.

Ако приступник обележи више од једног одговора за поједини задатак, тај ће се задатак бодовати с 0 (нула) бодова без обзира на то што је међу обележеним и тачан одговор.

Задатке отвореног типа (кратког и продуженог одговора) приступници решавају уписивањем тачног одговора на предвиђено место назначено у упутству за решавање.

Приликом решавања задатака продуженог одговора приступници могу користити лист за концепт, али не смеју заборавити преписати своје одговоре на предвиђено место.

4.3. Прибор

Током писања испита из Социологије допуштено је користити хемијску оловку плаве или црне боје.

5. Опис бодовања

Укупни број бодова је **100**.

Опис бодовања за сваку врсту задатака приказан је у таблици 3.

Таблица 3. Опис бодовања према врсти задатка

Задатак вишеструког избора	1 бод – тачан одговор 0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора
Задатак кратког одговора	2 бода – потпуно тачан одговор 1 бод – делимично тачан или непотпун одговор 0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора
Задатак продуженог одговора	3 бода – одговор задовољава захтеве питања, логично је структурисан, садржајан и усмерен на питање 2 бода – питање је делимично одговорено, на пример, тачно је именовано оно што се тражи у питању, присутан је и опис којем недостају информације или су само делимично тачне или су само делимично усмерене на питање 1 бод – тачно је именовано оно што се тражи, али недостаје опис или садржи нетачне информације или оне нису усмерене на питање 0 бодова – нетачан одговор, нема одговора или одговор не задовољава ни један од претходно наведених критерија

Највећи број бодова који приступници могу остварити с обзиром на број и врсту задатака приказан је у таблици 4.

Таблица 4. Опис вредновања испита према врстама задатака

Задаци вишеструког избора	Задаци кратког одговора	Задаци продуженог одговора	Укупно
30	40	30	100

6. Примери задатака с детаљним објашњењем

У овом су поглављу примери задатака. Уз сваки пример задатка понуђен је опис те врсте задатка, тачан одговор, образовни исход који се тим конкретним задатком испитује те начин бодовања.

6.1. Пример задатка вишеструког избора

Задатак вишеструког избора састоји се од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и који је заједнички за све задатке тога типа у низу), **основе** (у којој је постављен задатак) те **четири понуђена одговора** од којих је један тачан.

У следећем задатку између четири понуђена треба да одаберете један одговор. Одговор обележите знаком X и обавезно га препишите на лист за одговоре.

Како се, према Гофману, називају институције у којима се проводе интензивни и често понижавајући поступци ресоцијализације?

A. утилитаристичке

B. принудне

C. тоталне

D. нормативне

ТАЧАН ОДГОВОР: C

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: описати и објаснити друштвене организације

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор, изостанак одговора или ако је обележено више одговора

6.2. Пример задатка кратког одговора

Задатак кратког одговора састоји се од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу) и **основе** (најчешће питања) у којој је задано шта приступник треба да одговори.

У следећем задатку треба да одговорите кратким одговором (неколико речи или једна реченица). Одговор упишите на предвиђено место у испитној књижици. Не попуњавајте простор за бодовање.

Које су теоријске перспективе у социологији макросоциолошке? _____

ТАЧАН ОДГОВОР: функционалистичка и конфликтна

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: упоредити темељне теоријске перспективе и њихове кључне концепте

БОДОВАЊЕ:

2 бода – потпуно тачан одговор (наведена оба појма: функционалистичка и конфликтна)

1 бод – делимично тачан одговор (наведена само једна перспектива: функционалистичка или конфликтна)

0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора

6.3. Пример задатка продуженог одговора

Задатак продуженог одговора такође се састоји од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу) и **основе** (најчешће питања) у којој је задано шта приступник треба да одговори.

У следећем задатку треба да одговорите у неколико реченица, јасно и сажето, усмеравајући се на оно битно за задатак. Одговор упишите на предвиђено место у

испитној књижици. Не попуњавајте простор за бодовање.

Објасните појмове „фордизам“ и „постфордизам“ те њихов међусобни однос.

ТАЧАН ОДГОВОР: Оба појма односе се на облике капиталистичке организације производње. Фордизам се заснива на масовној производњи стандардизованих производа у великим компанијама, а код постфордизма производња је флексибилна и усмерена на квалитет, разноликост и иновативност. Разлике између њих видљиве су у организацији рада, запошљавању и односима у фирмама, при чему је постфордизам ознака за новију организацију производње, а карактерише га велика нестабилност у запошљавању радника, запошљавање на одређено време и велика флексибилност фирме.

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објаснити и упоредити

појмове фордизма и постфордизма

БОДОВАЊЕ[2]:

3 бода – у одговору су објашњена оба појма и њихов међусобни однос

2 бода – у одговору су само наведена објашњења појмова, али није објашњен њихов међусобни однос

1 бод – у одговору је објашњен само један од тражених појмова

0 бодова – изостанак одговора или одговор не задовољава ни један од претходно наведених критерија

[2] Општа лествица приказана је у поглављу Опис бодовања. За сваки се задатак лествица разрађује како би се остварила максимална објективност вредновања. Модел тачног одговора и разрада лествице би ће приложени уз огледни испит.

7. Припрема за испит

Литература за припрему испита из Социологије је уџбеник прописан и одобрен од Министарства знаности, образовања и шпорта током протеклог четворогодишњег раздобља:

Fanuko, N., (2004 i novija izd.), *Sociologija*, udžbenik za gimnazije, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, Profil.

Попис образовних исхода за свако подручје испитивања може служити као листа за проверу усвојеног знања.

Успех на испиту условљава и додатна упознатост с начином испитивања.

Приступницима се стога саветује:

- проучавање описа испитних целина те примера задатака
- решавање огледног испита.

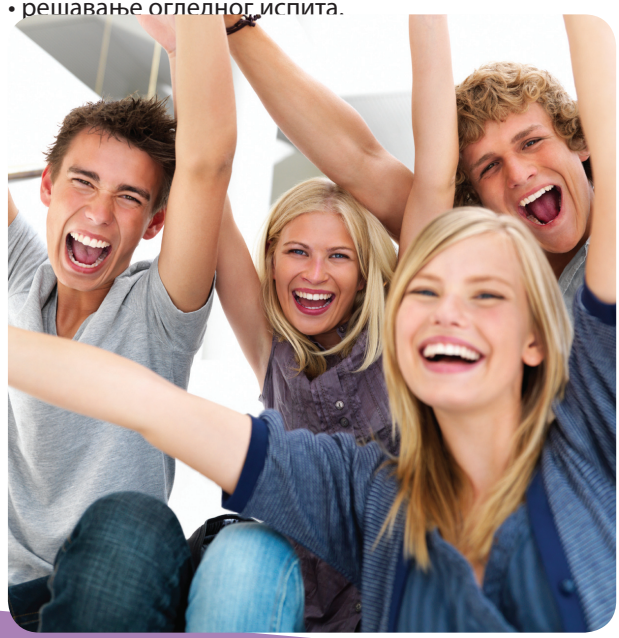

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja

SOCIOLOGIJA 2012 srp.indd 14 15.3.2012 13:41:38